

La reacció a la quarta onada

Eva Anduiza, Guillem Rico i Paula Zuluaga

Una de les possibles conseqüències de la quarta onada feminista és que hagi produït canvis en les actituds que la gent té en relació amb la igualtat entre homes i dones. Podria haver conscienciat la gent que la igualtat és un valor important i que les dones pateixen situacions de discriminació i violència que cal tallar. Però també podria haver produït un *backlash*, és a dir, una reacció en el sentit contrari, que hauria afectat especialment els homes més joves i que estaria relacionada amb el creixement dels partits d'ultradreta. En aquest capítol analitzem els canvis que es produeixen en algunes actituds sexistes a Espanya, en un període marcat tant per les mobilitzacions feministes com per l'aparició de Vox.

Diferents mitjans de comunicació nacionals i internacionals s'han fet ressò recentment de la creixent divisió ideològica entre homes i dones joves (Burn-Murdoch, 2024; Sangiao, 2024; *The Economist*, 2024).

Algunes dades apunten més específicament a un efecte de *backlash* en relació amb la qüestió de la igualtat entre homes i dones. L'enquesta del CIS (Centre d'Investigacions Sociològiques, 2023), segons la qual el 52% dels homes joves estaven d'acord amb la idea que s'ha arribat tan lluny en la promoció de la igualtat que ara es discrimina els homes (enfront del 28% de les dones joves), obria titulars. Segons dades del CEO (Centre d'Estudis d'Opinió, 2024), els homes joves perceben que la desigualtat actualment els perjudica (lleugerament) més que les dones, mentre que per a tots els altres grups d'edat i per a les dones la percepció és que la desigualtat que hi ha és fonamentalment en perjudici de les dones. Els homes joves també estan més d'acord (gairebé el doble que les dones joves) amb la idea que el moviment feminista ha anat massa lluny (54 *vs.* 23%, respectivament). La bretxa de gènere en la percepció del feminisme que tenen els joves també s'observa en altres països (Off et al., 2022).

Els homes joves s'han tornat més conservadors en relació amb la igualtat entre homes i dones? O és un canvi que va més enllà d'aquest grup social? És un canvi generacional que marcarà les cohorts que ara són joves? O és més aviat un efecte del context social i polític que es diluirà amb el temps?

Les actituds envers la igualtat entre homes i dones

Per contestar aquestes preguntes, cal fer alguna consideració prèvia, perquè analitzar les actituds envers la igualtat entre homes i dones és més complicat que no sembla a primer cop d'ull. Encara que la idea de (des)igualtat pot resultar intuïtiva, en realitat és un principi abstracte que es pot concretar de maneres molt diferents. De fet, una de les coses que mostren aquestes enquestes és que segons quina pregunta fem i com la formulem, podem obtenir resultats molt diferents.

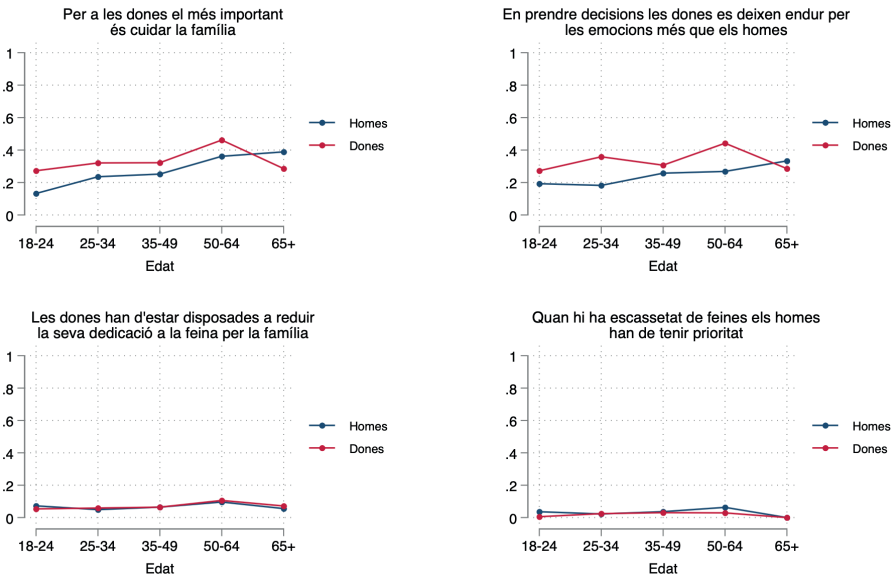
Les qüestions concretes sobre les quals es mesuren les actituds també poden ser molt variades. Hi ha aspectes que tenen a veure amb els anomenats estereotips de gènere, és a dir, les consideracions al voltant de com són o haurien de ser els homes i les dones. Per exemple, la idea que les dones són més emocionals, que el més important per a elles és la seva família, o que haurien de reduir la feina per dedicar-se a cuidar, són visions estereotipades descriptives —sobre com es percep que són les coses— o prescriptives —sobre com convindria que fossin— dels rols socials de les dones. Aquestes idees ignoren les diferències de poder històriques entre homes i dones subjacents, normalitzen la desigualtat i col·loquen les dones en una situació de subordinació, d'acord amb el que podríem anomenar sexisme tradicional (Rombough i Ventimiglia, 1981). Dades recents (Fraile i Zuluaga, 2024) apunten que, encara que aquests estereotips encara persisteixen entre algunes persones, les generacions més joves els tenen menys presents que les més grans, i no s'aprecien diferències significatives entre homes i dones joves. Els trets de personalitat (competició, risc, lideratge, empatia, preocupació pel benestar dels altres) amb què s'identifiquen homes i dones són, en molts casos, menys estereotipats entre els grups més joves.

Per poder analitzar les diferents dimensions de les percepcions sobre la igualtat entre homes i dones, fem servir dades procedents d'una enquesta que es va fer al març del 2022 sobre una mostra representativa de la població espanyola ($N=2.892$), en què vam preguntar el grau d'acord (molt d'acord, més aviat d'acord, ni d'acord ni en desacord, en desacord, molt en desacord) sobre diverses afirmacions.

La figura 1 presenta els indicadors relatius als estereotips, que es relacionen amb formes de sexisme tradicional. Les dones mostren nivells de sexisme tradicional lleugerament més elevats que els homes pel que fa a estereotips descriptius (acord amb les afirmacions «Per a les dones el més important és tenir cura de la família», «En prendre decisions les dones es deixen emportar més per les emocions que els homes»), i no hi ha diferències entre els sexes pel que fa a l'acord amb estereotips prescriptius («Quan hi ha escassetat de feines els homes han de tenir prioritat»), que, d'altra banda, són absolutament minoritaris.

Figura 1. Actituds de sexisme tradicional per sexe i edat

Proporció d'acord o molt d'acord

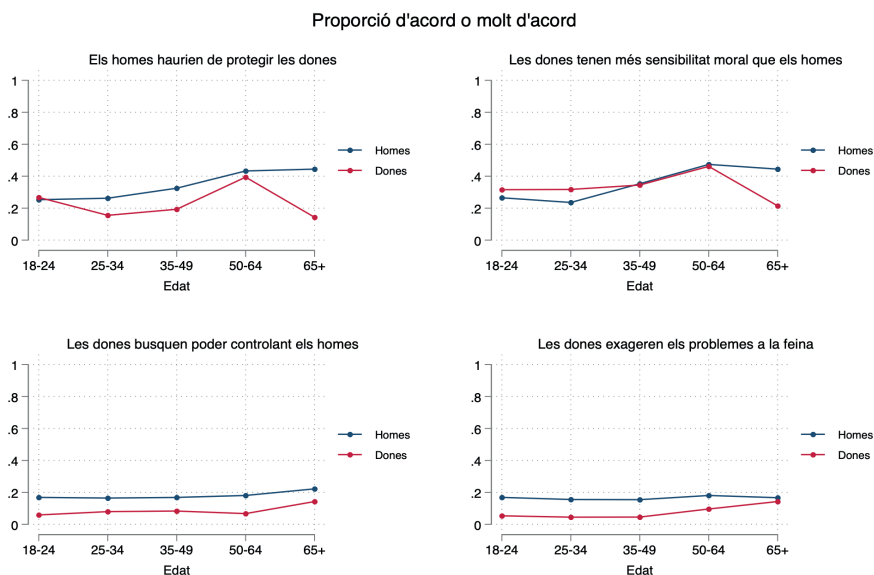
Font: Enquesta DEC sobre polarització, 2022.

Un segon aspecte relatiu a les percepcions de la igualtat entre homes i dones té a veure amb les actituds que, construïdes sobre els estereotips, ofereixen visions de les dones ja siguin paternalistes o obertament hostils, en el que s'ha anomenat *sexisme ambivalent* (Bareket i Fiske, 2023). En el cas del sexisme benvolent, les dones, d'acord amb els estereotips de gènere, són vistes com a éssers fràgils que necessiten protecció i proveeixen d'estabilitat emocional els homes i les famílies. Per contra, el sexisme hostil implica actituds de rebuig i control envers les dones, particularment si no es mantenen dins els lí-

mits dels estereotips de gènere. El sexisme ambivalent descriu la coexistència de les dues percepcions —benvolents i hostils— en una mateixa persona.

Segons les dades que reflecteix la figura 2, cap dels indicadors de sexisme ambivalent no és més freqüent entre els homes més joves que en altres grups d'edat. De fet, augmenta lleugerament amb l'edat tant per a homes com per a dones (encara que decau entre les de més edat). A tot estirar, les dones joves estan més d'acord amb l'afirmació «Els homes haurien de protegir les dones» que les que tenen entre 25 i 49 anys. Tot i que aquesta afirmació es considera un indicador de sexisme benvolent, tenint en compte els nivells de violència de gènere que hi ha a la societat espanyola, potser aquesta dada no hauria de sorprendre. Pel que fa al sexisme hostil («Les dones busquen poder controlant els homes», «Les dones exageren els problemes que tenen a la feina»), és una mica més gran entre homes que entre dones, però sense canvis rellevants en funció de l'edat.

Figura 2. Actituds de sexisme ambivalent (benvolent i hostil) per sexe i edat

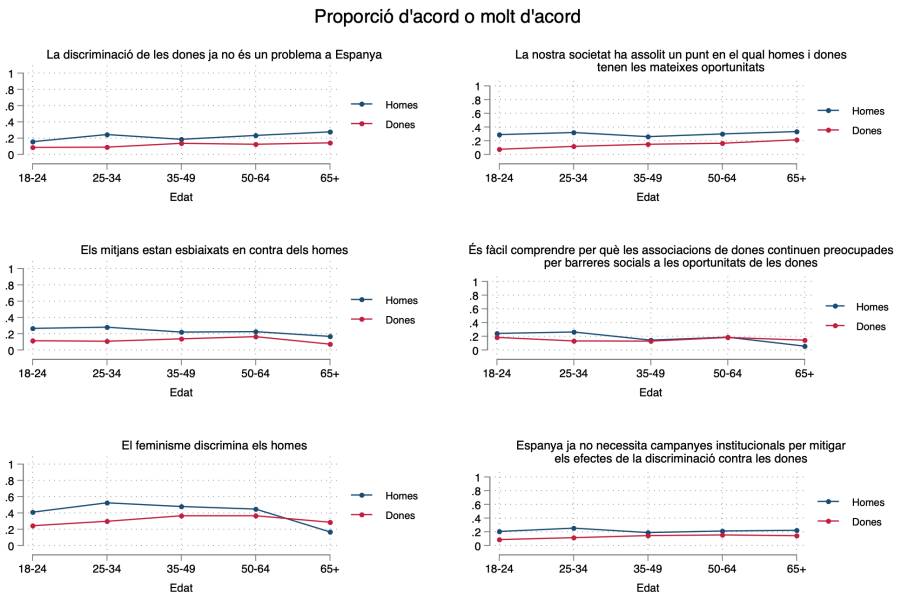
Font: Enquesta DEC sobre polarització, 2022.

Un tercer aspecte que cal tenir en compte a l'hora de concretar la igualtat entre homes i dones es relaciona amb el reconeixement de l'existència de desigualtat i discriminació. En aquesta línia, a mitjan anys noranta es crea el concepte de sexisme modern, en paral·lel al concepte de racisme modern (Swim et al., 1995). La idea és que el sexisme, com el racisme, fa temps que

no es presenta obertament en forma d'estereotips o de supremacisme masculí (com hem pogut apreciar a la figura 1), sinó que adopta formes més subtils, com ara la negació de la discriminació i el qüestionament de la legitimitat de les reivindicacions feministes i de les polítiques que lluiten contra la discriminació. Va ser un concepte visionari, ja que encara avui continua sent útil. Segons aquesta definició, no només és sexista qui pensa que un sexe és inferior o està subordinat a un altre, sinó també qui, a través de les seves actituds, contribueix a mantenir aquesta subordinació perquè la nega.

La figura 3 recull uns quants indicadors de sexisme modern procedents de la mateixa enquesta. S'hi mesuren les percepcions de discriminació de les dones («La discriminació de les dones ja no és un problema a Espanya», «La nostra societat ha assolit un punt en què homes i dones tenen les mateixes oportunitats»), les actituds envers les protestes feministes («És fàcil comprendre per què les associacions de dones continuen preocupades per barreres socials a les oportunitats de les dones», un indicador invertit) i envers les polítiques d'igualtat («Espanya ja no necessita campanyes institucionals per mitigar els efectes de la discriminació contra les dones»). Com es pot apreciar, la majoria de la gent reconeix l'existència de discriminació contra les dones. Els homes són una mica més negadors i menys favorables

Figura 3. Sexisme modern per sexe i edat

Font: Enquesta DEC sobre polarització, 2022.

a les campanyes que les dones, i encara que en alguns indicadors els homes menors de 35 semblen una mica més d'acord que els de més edat («Els mitjans estan esbiaixats en contra dels homes»), no és una pauta sistemàtica de tots els indicadors ni s'aprecia un efecte particularment fort de l'edat. Sí que s'hi observa una distància una mica més acusada entre homes i dones en menors de 35 anys que en edats més avançades.

Aquestes dades ajuden a matisar el panorama que es presenta a la introducció a aquest capítol. Si més no en el moment de fer l'enquesta (2022), les actituds sexistes tradicionals apareixen com a minoritàries en la seva forma més explícita i sense que els homes joves revelin nivells superiors als de les dones ni als dels homes d'altres grups d'edat. El sexisme ambivalent (benvolent i hostil) no sembla ser més elevat tampoc entre els homes més joves. És en el sexisme modern on trobem una bretxa de gènere que s'obre no només entre els més joves (18-24), sinó també a la següent franja d'edat (25-34 anys). A la secció que ve a continuació aprofundim en l'anàlisi del sexisme modern amb una mirada longitudinal.

L'onada del *backlash* en el sexisme modern

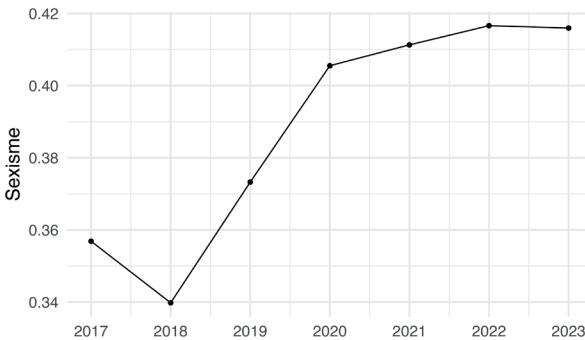
Per posar en una perspectiva temporal l'estat de les actituds envers la igualtat entre homes i dones, fem servir dades de l'enquesta panell POLAT (Pannico et al., 2024), amb què hem monitoritzat els nivells de sexisme modern en una mateixa mostra de persones amb periodicitat anual entre el 2017 i el 2023 (vegeu l'apèndix per al nombre d'observacions per any).

Com hem vist, l'índex de sexisme modern té tres components: la negació de la discriminació,² l'oposició a la protesta³ i l'oposició a les polítiques públiques.⁴ En combinar les tres obtenim un índex que varia entre 0

2. Acord amb «La discriminació de les dones ja no és un problema a Espanya», «Les dones sovint no aconsegueixen bones feines a causa de la discriminació per raó de sexe» (invertit), «És poc habitual veure dones tractades de manera sexista a la televisió», «En general, la nostra societat tracta igual marits i mullers», «La societat ha assolit un punt en què homes i dones tenen les mateixes oportunitats».
3. Acord amb «És fàcil comprendre la ràbia de les associacions de dones a Espanya» (invertit), «És fàcil comprendre per què les associacions de dones continuen preocupades per les barres socials a les oportunitats de les dones» (invertit).
4. Acord amb «Els darrers anys el govern i els mitjans de comunicació han mostrat més preocupació pel tracte a les dones del que es pot justificar per les experiències reals de les dones», «El nostre país ja no necessita campanyes institucionals per pal·liar els efectes de la discriminació contra les dones».

(mínim sexisme) i 1 (màxim sexisme). Com reflecteix la figura 4, l'índex registra nivells relativament baixos el 2017, baixa després de les grans mobilitzacions del 8M del 2018. A partir del 2019, una vegada perden força les manifestacions feministes i amb Vox en ascens, els nivells de sexisme pugen. L'ascens es modera el 2021, i el sexisme modern s'estabilitza en màxims a partir del 2022.

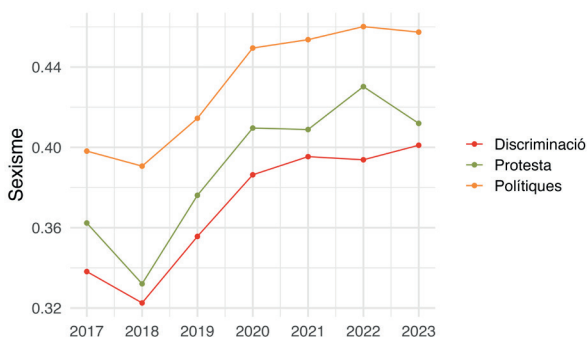
Figura 4. Evolució del sexisme modern

Aquesta evolució temporal sembla suggerir un efecte de *backlash*, és a dir, es produeix un augment del sexisme amb posterioritat a les mobilitzacions feministes com a reacció a aquestes.

Si separem les tres dimensions del sexisme modern, observem que la negació de la discriminació és la que presenta valors més reduïts, seguida de l'oposició a la protesta. La dimensió que reflecteix més valors és la relativa a l'oposició a les polítiques d'igualtat. Podem dir que el sexisme modern està més relacionat amb una atenció que es considera «excessiva» per part d'institucions que amb la negació de la discriminació de les dones. El component relatiu a la protesta és més sensible a la conjuntura, amb canvis més acusats i pics segons els anys.

Cal tenir en compte que el sexisme modern és especialment sensible al context. Totes les actituds envers la igualtat entre homes i dones podrien ser-ho (en el fons els estereotips reflecteixen normes socials), però en el cas del sexisme modern hi ha referències explícites a coses que poden canviar amb relativa rapidesa, com ara les mobilitzacions feministes o l'atenció de les institucions a la discriminació. Això vol dir que les fluctuacions que observem en els nivells de sexisme podrien estar reflectint tant canvis en la percepció dels individus com canvis en les situacions reals a les quals es refereixen aquestes percepcions. En un cas extrem, podríem imaginar una

Figura 5. Evolució de les tres dimensions del sexisme modern

societat utòpica en què efectivament s'hagués aconseguit una situació de no-discriminació, i en aquest cas estar d'acord amb l'afirmació «La discriminació de les dones ja no és un problema» no es podria interpretar com un indicador de sexisme. D'altra banda, la forta connexió dels tres components del sexisme modern amb els discursos d'actors polítics d'ultradreta (Bernardez-Rodal et al., 2020; Brown, 2021) en fa un indicador potencialment més polititzat que altres tipus de sexisme, com el tradicional o l'ambivalent, és a dir, més dependent dels alineaments ideològics que pugui tenir una persona (Zuluaga et al., 2024).

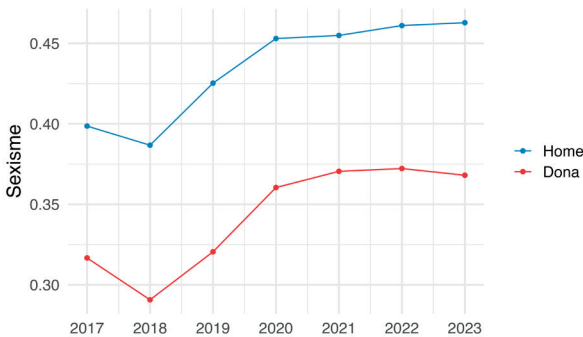
No obstant això, ni la seva sensibilitat més gran al context ni la seva major politització invaliden el sexisme modern com a mesura per observar fins a quin punt la gent és conscient que, fins i tot en les societats més desenvolupades i igualitàries en què s'han donat importants avenços, persisteixen els problemes de discriminació de les dones (tal com avalen múltiples indicadors, com ara l'European Institute for Gender Equality, 2024), que motiven protestes i es poden abordar amb polítiques públiques d'igualtat.

Per contra, en ser sensible a canvis en el context, el sexisme modern és un concepte útil per examinar si el ritme del canvi en les percepcions es correlaciona amb diversos processos (com l'evolució dels indicadors objectius d'igualtat de gènere, la presència de mobilitzacions feministes o la posada en marxa de determinades polítiques d'igualtat), i si aquests canvis a les percepcions són iguals per a diferents categories sociodemogràfiques (definides, per exemple, pel sexe, l'edat o el nivell d'estudis).

El *backlash* és per a tothom

En ajuntar tots els indicadors de sexisme en un sol índex (que varia entre 0 i 1), obtenim una visió més clara de les diferències i similituds entre homes i dones. Ells se situen uns 8 punts més amunt que elles, com s'aprecia a la figura 6, però tots dos segueixen una evolució força semblant. És a dir, el *backlash* afecta per igual homes i dones, i, per tant, la bretxa en el nivell de sexisme entre uns i altres es manté relativament estable, amb un increment subtil el 2018 (les dones baixen més que els homes respecte al 2017) i també en els darrers anys (els homes augmenten i les dones redueixen els seus nivells de sexisme, tots dos molt lleugerament).

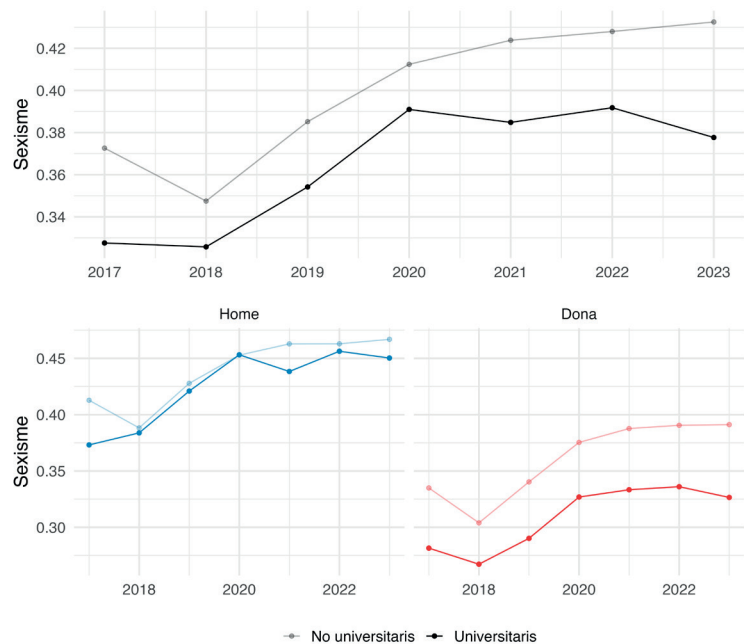
Figura 6. Evolució del sexisme entre homes i dones

El *backlash* també afecta persones amb diferents nivells d'estudis. Les persones amb estudis universitaris tenen nivells una mica inferiors de sexisme, però, com es pot apreciar a la figura 7, això és degut fonamentalment al menor nivell de sexisme de les dones amb estudis universitaris. És curiós que els homes amb estudis universitaris no són sensibles a la reducció de sexisme que es produeix el 2018, sinó que els nivells augmenten lleugerament. Més enllà d'això, entre els homes gairebé no hi ha diferències segons el nivell d'estudis. En altres paraules, l'educació fa les dones més conscients de la seva discriminació, mentre que no sembla capaç de reduir els nivells de sexisme en els homes.

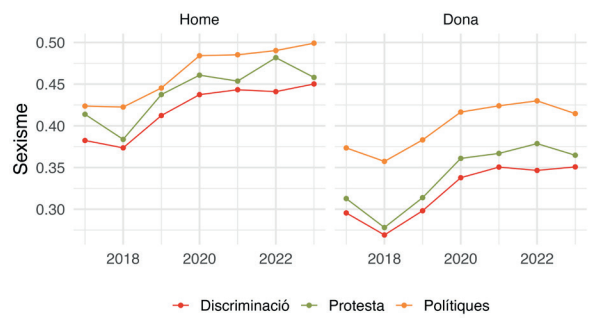
Si distingim les tres dimensions de sexisme, observem que homes i dones comparteixen una mateixa pauta d'evolució de les percepcions al voltant de la discriminació i la protesta (encara que el rebuig sigui més gran entre homes), però difereixen amb relació a les polítiques públiques (figura 8). Entre els homes, el rebuig a les polítiques d'igualtat no es mou des-

Figura 7. Evolució del sexisme per nivell educatiu i sexe

prés de les manifestacions del 2018 i puja primer a bon ritme i després més suaument de manera constant. Entre les dones, aquest rebuig baixa el 2018 però també el 2023, cosa que produeix una bretxa creixent entre homes i dones en aquesta dimensió.

Figura 8. Evolució dels components del sexisme modern en homes i dones

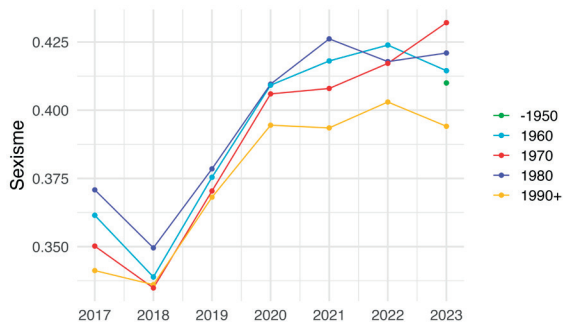

Tot i que hi ha diferències en els nivells de sexisme en funció del sexe, del nivell d'estudis i de la dimensió de sexisme que observem, en general l'evolució segueix una pauta semblant: estabilitat o reducció del sexisme entre el 2017 i el 2018, augment força pronunciat fins al 2020 i estabilització o descens moderat de llavors ençà. Això sembla apuntar a un efecte de període, és a dir, una evolució relativament semblant entre diferents cohorts o grups d'edat, però amb matisos importants introduïts pel nivell d'estudis, que només redueix el nivell de sexisme de dones.

Generació Z: no són més sexistes, però la bretxa augmenta recentment

El nostre panell inclou persones nascudes entre els anys 1950 i 1990, per la qual cosa podem analitzar la diferent evolució de cada cohort.⁵ Segons el que mostra la figura 9, totes les generacions reflecteixen la característica evolució en forma de S pròpia del *backlash* que mostrava la figura 4, amb algunes particularitats. Contràriament al que altres dades semblen suggerir, els més joves, nascuts a partir dels anys 1990, són també els menys sexistes durant pràcticament tot el període. Són també els menys sensibles als factors contextuals, és a dir, els que mostren una menor oscil·lació en la seva evolució. Els de la generació anterior, nascuda als anys 1980, són, en canvi, els més reactius al context. Els nascuts als anys 1970 són els que arriben al 2023 amb uns nivells de sexisme més elevats i la generació dels anys 1960 és la que baixa més en els nivells de sexisme al final de la sèrie. En general, l'efecte de període que s'observa clarament fins al 2021 es desordena una mica al final de la sèrie, i cada generació evoluciona de manera diferent.

Figura 9.
Evolució del sexisme
per cohort

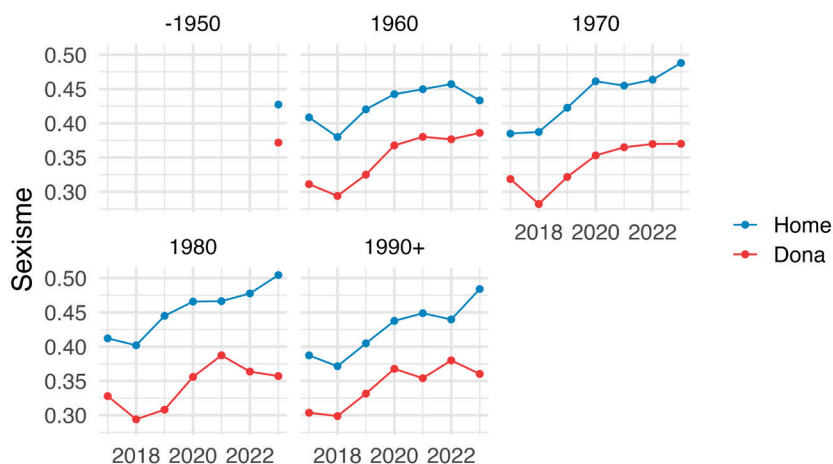

5. La cohort dels nascuts els anys 1950 va ser introduïda al panell el 2023, per la qual cosa la seva evolució no es pot observar encara.

Analitzant les dades per sexe, a la figura 10 s'aprecien algunes diferències interessants en l'evolució de les cohorts. Entre els homes, el sexisme puja des del 2018 per a totes les cohorts excepte per a la dels nascuts els anys 1960, que es moderen el 2023. Aquest ascens és més acusat per als de la cohort més jove, però cal observar que aquests són els menys sexistes de les quatre cohorts per als quals tenim dades. Només els homes nascuts als anys seixanta tenen nivells de sexisme inferiors als dels més joves al final de la sèrie. Entre les dones, la pujada també es produeix, però és menys acusada en totes les generacions. El canvi després del 8M va ser més gran per a les nascudes als setanta i vuitanta i, en canvi, va ser molt modest per a les més joves, que partien de nivells mínims.

És cert que la bretxa entre homes i dones s'obre clarament per a la generació més jove, perquè tant els homes com les dones pateixen canvis significatius en direccions oposades el 2023. Però la bretxa s'obre també per als nascuts als anys setanta (perquè els homes pugen més a partir del 2022) i els vuitanta (homes i dones es mouen en direccions diferents des del 2022). Només entre els nascuts als seixanta sembla que es tanca la bretxa, perquè les dones pugen lleugerament i els homes baixen. En general, des del 2022, s'observa una divergència generalitzada en l'evolució de les actituds sobre el sexisme modern entre homes i dones en pràcticament totes les cohorts. Amb excepció de la cohort del 1960 (l'evolució de la qual resulta molt particular), homes i dones d'una mateixa generació semblen estar desenvolupant perspectives cada cop més discrepants sobre qüestions relacionades amb la igualtat i la discriminació.

Figura 10. Evolució del sexisme per cohort i sexe

En separar les tres dimensions del sexisme modern continua prevalent l'efecte de període (és a dir, canvis al llarg del temps que afecten de manera similar totes les generacions), però es poden apreciar algunes pautes consistents amb un cert efecte generacional (és a dir, canvis diferents per a les diferents cohorts). Per exemple, a la cohort més jove hi ha més suport a les reivindicacions i a les polítiques feministes, especialment el 2023. Si separem per sexe, observem que la protesta és la dimensió que més oscil·la, sobretot entre els homes. Tot i que els homes més joves pugen de manera important en la seva visió negativa de la protesta, aquesta continua per sota de la dels nascuts als anys setanta i vuitanta.

Figura 11. Evolució de les tres dimensions del sexisme modern per cohort

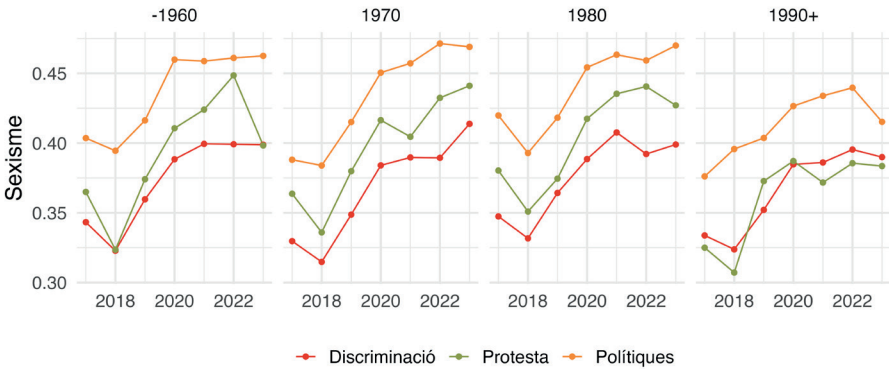
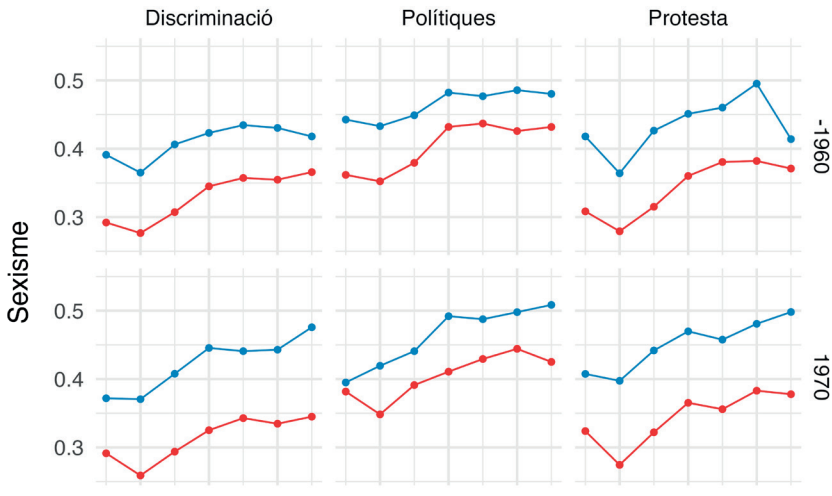
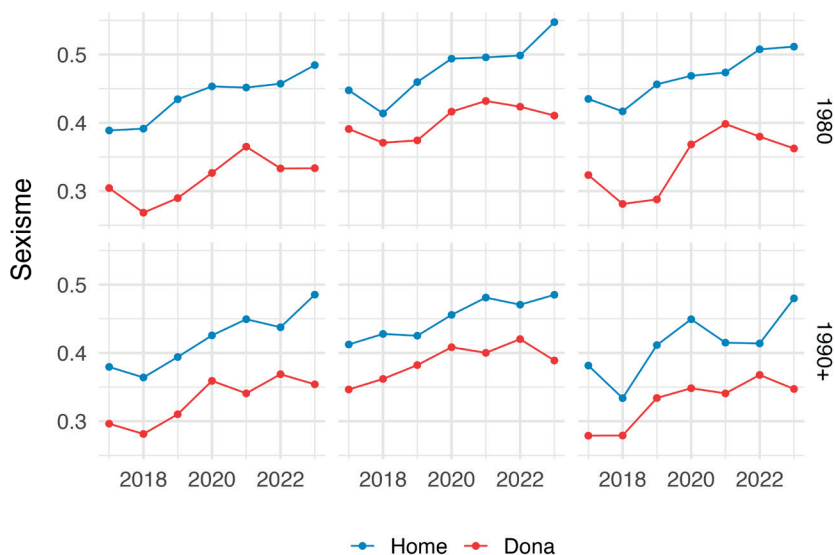

Figura 12. Evolució de les tres dimensions del sexisme modern per cohort i sexe

Conclusions

És plausible pensar que la quarta onada de mobilització feminista, que a Espanya va ser especialment vigorosa, hagi pogut generar una reacció conservadora. Les dades reflecteixen un creixement en els nivells de sexisme modern a partir del 2019 que és transversal: afecta homes i dones, persones amb estudis universitaris i sense, i totes les cohorts. És un clar efecte de període.

Els homes joves també han patit aquest efecte de *backlash*, i a més repunten en els nivells de sexisme de manera molt acusada l'últim any, en la mateixa direcció que assenyalen diferents enquestes publicades des del 2023. Per a ells no només hi ha un *backlash* que comença el 2019, sinó també una segona etapa reactiva al final del període analitzat.

Per aquesta raó, la bretxa al nivell de sexisme entre homes i dones que s'obre al final del període per a totes les generacions ho fa de manera més abrupta el 2023 per a la cohort més jove. Els homes pugen des del 2019 i els homes joves ho fan més acusadament de manera recent, mentre que a partir del 2020 el sexisme de les dones deixa de créixer (entre les més grans) o disminueix (entre les més joves).

Aquesta conclusió relativa a un efecte de *backlash* que afecta persones amb perfils molt diversos, però especialment i de manera més recent als joves, s'ha de matisar. En primer lloc, el creixement observat fa referència

al sexisme modern, és a dir, a les percepcions sobre la discriminació que pateixen les dones i les actituds envers les protestes feministes i polítiques d'igualtat. No tenim dades per analitzar l'evolució temporal d'un altre tipus d'indicadors com el sexisme tradicional.

En segon lloc, cal dir que els homes joves, si bé presenten aquesta evolució recent a l'alça, no són «els més sexistes». Segons dades recents, entre els homes joves són molt minoritàries les visions que consideren que els homes han de tenir prioritat en aspectes com ara l'accés al mercat laboral. Els valors igualitaris, en aquest sentit, semblen relativament ben implantats, encara que res no s'hagi de donar per assegurat. És cert que els homes manifesten actituds de sexisme hostil una mica més elevats que les dones, però no s'aprecia cap diferència significativa dels joves amb relació als homes de més edat.

En tercer lloc, és important precisar que en termes generals continua havent-hi consciència de la discriminació que pateixen les dones, que alhora conviu amb el discurs neomasclista que la impugna. Dins del sexisme modern, la negació de la discriminació és menor que el qüestionament a les reivindicacions i les polítiques correctores, que són els aspectes on les bretxes de gènere són creixents. Això podria indicar que les actituds no reflecteixen necessàriament una oposició a millorar la situació de les dones, sinó més aviat una percepció d'empitjorament o negligència en la situació dels homes relacionada amb la protesta «excessiva» o un presumpte biaix institucional.

És possible que la mesura de sexisme modern utilitzada aquí no estigui captant cap dels elements d'una possible reacció neomasclista. Per exemple, la bateria no inclou ítems específics sobre «feminisme», un terme sobre el qual comença a haver-hi una acusada polarització que podria no afectar les formulacions (com «organitzacions de dones») que empenen els nostres indicadors. No incloure ítems específics sobre feminisme pot subestimar la magnitud o el caràcter del sexisme contemporani, particularment en contextos en què el discurs antifeminista està en apogeu, però també permet l'anàlisi de l'evolució de les actituds amb menys interferències. Fins i tot és possible que les dades ens estiguin indicant que, afortunadament, el discurs neomasclista no arrasa amb tot. En tot cas, sembla clar que les actituds cap a la igualtat entre homes i dones poden canviar al llarg del temps de manera força accelerada, i que per tant hem de romandre atents.

Referències

- BAREKET, O., i FISKE, S. T. (2023). A systematic review of the ambivalent sexism literature: Hostile sexism protects men's power; benevolent sexism guards traditional gender roles. *Psychological Bulletin*, 149(11–12), 637–698. <https://doi.org/10.1037/bul0000400>.
- BERNARDEZ-RODAL, A.; REY, P. R., i FRANCO, Y. G. (2020). Radical right parties and anti-feminist speech on Instagram: Vox and the 2019 Spanish general election. *Party Politics*, 28(2), 272–283. <https://doi.org/10.1177/1354068820968839>.
- BROWN, V. L. (2021). *Of Feminazis and False Accusations: Vox, «Gender Ideology», and Backlash in Rural Spain*. <https://www.europenowjournal.org/2020/11/09/of-feminazis-and-false-accusations-vox-gender-ideology-and-backlash-in-rural-spain/>.
- BURN-MURDOCH, J. (26 de gener de 2024). *A new global gender divide is emerging*. <https://www.ft.com/content/29fd9b5c-2f35-41bf-9d4c-994db4e12998>.
- CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ (2024). *La nova divisió ideològica de gènere*.
- CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (2023). *Percepciones sobre la igualdad entre mujeres y hombres y estereotipos de género*.
- EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2024). *Gender Equality Index 2023: Towards a green transition in transport and energy*. https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2023-towards-green-transition-transport-and-energy?language_content_entity=en.
- FRAILE, M., i ZULUAGA, P. (març del 2024). *Siguen vivos los estereotipos de género—El Observatorio Social—Fundación “la Caixa”—Osocial*. El Observatorio Social - Fundación “la Caixa.” <https://elobservatoriosocial.fundacionlacaixa.org/es/-/siguen-vivos-los-estereotipos-de-genero>.
- OFF, G.; CHARRON, N., i ALEXANDER, A. (2022). Who perceives women's rights as threatening to men and boys? Explaining modern sexism among young men in Europe. *Frontiers in Political Science*, 4. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpos.2022.909811>.
- PANNICO, R.; TOMIC, D.; ZÁRATE, L. G.; BONSFILLS, J. M. C.; PÉREZ, E. H.; GONZÁLEZ, C. G.; CAMPS, G. R.; MARINOVA, D. M.; MUÑOZ, J.; HIERRO, M. J.; BARBET, B., i PEREA, E. A. (coordinator) (2024). *POLAT Panel. Spanish Political Attitudes Dataset (12 waves)* [Dataset]. CORA. Repositori de Dades de Recerca. <https://doi.org/10.34810/data1486>.
- ROMBOUGH, S., i VENTIMIGLIA, J. C. (1981). Sexism: A tri-dimensional phenomenon. *Sex Roles: A Journal of Research*, 7(7), 747–755. <https://doi.org/10.1007/BF00290042>.

SANGIAO, S. (7 de març de 2024). *La brecha ideológica que divide la juventud: Ellos, más de derechas que nunca y ellas, cada vez más de izquierdas*. <https://www.publico.es/mujer/brecha-ideologica-divide-juventud-derechas-vez-izquierdas.html>.

SWIM, J. K.; AIKIN, K. J.; HALL, W. S., i HUNTER, B. A. (1995). Sexism and racism: Old-fashioned and modern prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 199–214. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.2.199>.

THE ECONOMIST (2024). Why young men and women are drifting apart. *The Economist*. <https://www.economist.com/international/2024/03/13/why-the-growing-gulf-between-young-men-and-women>.

ZULUAGA, P.; FRAILE, M., i ANDUIZA, E. (2024). *Disentangling Sexism: Seeking conceptual clarity in the measurement of sexist attitudes in surveys*.

Apèndix

Taula A1. Nombre d’observacions per onada del panell POLAT.

Onada	Freq.
2017	1.990
2018	2.128
2019	1.748
2020	2.013
2021	2.112
2022	1.712
2023	2.013
Total	26.828

Biodata

Eva Anduiza Perea és catedràtica de Ciències Polítiques a la Universitat Autònoma de Barcelona, on també és investigadora ICREA Acadèmia. Ha dirigit el grup de recerca Democràcia, Eleccions i Ciutadania. És doctora per l'Institut Universitari Europeu i ha estat professora a les universitats de Salamanca i Múrcia. Ha estat becària al Centre d'Estudis Avançats en Ciències del Comportament de la Universitat de Stanford. Les seves àrees de recerca aborden diferents aspectes de la participació de la ciutadania en la política. Recentment, la seva recerca s'ha centrat en l'anàlisi de les actituds populistes i en la relació entre les actituds cap a la igualtat de gènere i el vot a l'extrema dreta.

Guillem Rico Camps és professor agregat de Ciències Polítiques a la Universitat Autònoma de Barcelona i membre del grup de recerca Democràcia, Eleccions i Ciutadania (DEC). Els seus interessos de recerca s'emmarquen en l'àmbit del comportament polític i l'opinió pública i se centren concretament en les actituds populistes, les emocions, la socialització política i el lideratge polític, habitualment amb una metodologia quantitativa.

Paula Zuluaga Borrero és investigadora postdoctoral a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i membre del grup de recerca Democràcia, Eleccions i Ciutadania (DEC). Prèviament, va ser investigadora postdoctoral Juan de la Cierva a la UAB. És doctora en Ciències Polítiques per l'Institut Universitari Europeu (IUE). La seva recerca se centra en la conducta política (bretxes de gènere en actituds polítiques, opinió pública i participació) i economia política (formació de l'Estat, capacitat fiscal i democràcia). Actualment forma part dels projectes Geneq-Resist i Demotradeoff, que examinen les actituds de la ciutadania cap a la igualtat de gènere a Europa i els compromisos dels principis democràtics.